

ШУШКОВА

Юлія Володимирівна
Shyshkova_yulia@ukr.net

к.е.н., доцент, Львівський
національний університет імені
Івана Франка

ОЛІФЕРОВИЧ

Ілля Ростиславович

магістр, Львівський національний
університет імені Івана Франка

ПАВЛІШАК

Михайло Степанович

магістр, Львівський національний
університет імені Івана Франка

УДК 658.14/17:65.016

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА У КОНТЕКСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ**ENTERPRISE'S FINANCIAL STABILITY IN THE CONTEXT OF ANTIRECESSIONARY MANAGEMENT**

Стаття присвячена визначенню суті поняття «фінансова стійкість підприємства» та аналізу факторів впливу на неї. Визначено взаємозв'язок між фінансовою стійкістю підприємства та антикризовим управлінням його діяльністю.

Статья посвящена определению сущности понятия «финансовая устойчивость предприятия» и анализу факторов влияния на нее. Определена взаимосвязь между финансовой устойчивостью предприятия и антикризисным управлением его деятельностью.

The article is dedicated to the determination of the concept essence «enterprise financial stability» and the analysis of the influence factors on it. It is defined the interconnection between enterprise financial stability and antirecessionary management of its activities.

Ключові слова: фінансова стійкість, внутрішні фактори фінансової стійкості, зовнішні фактори фінансової стійкості, антикризове управління

Ключевые слова: финансовая устойчивость, внутренние факторы финансовой устойчивости, внешние факторы финансовой устойчивости, антикризисное управление

Keywords: financial stability, the internal factors of financial stability, the external factors of financial stability, antirecessionary management

ВСТУП

В ринкових умовах основою виживання і стабільного становища підприємства являється його фінансова стійкість. Функціонуючи як суб'єкт підприємницької діяльності, кожне підприємство має забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, за якого воно могло б забезпечувати безперебійну виробничу діяльність, зберігати інвестиційну привабливість і здатність фінансувати подальший інноваційно-технологічний розвиток, а головне отримувати стабільний прибуток. Тому оцінка фінансової стійкості є однією з найважливіших засад діяльності підприємств, яка не лише надає інформацію про фінансові можливості підприємства на перспективу, а й здатна попередити кризові явища на ньому.

МЕТА РОБОТИ полягає у розкритті економічної сутності фінансової стійкості підприємства та тих факторів, що на неї впливають, а також у дослідженні взаємозв'язку між аналізом фінансової стійкості та системою антикризового управління підприємством.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, а також ресурси Internet.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагаль-

нення.

РЕЗУЛЬТАТИ

В сучасних умовах функціонування підприємств характеризується постійною залежністю від усіх суб'єктів загальної інфраструктури, зростанням динамічності кон'юнктури національного та світового ринку, змінами в українському законодавстві, швидкими темпами розвитку науково-технічного прогресу, перепадами економічної активності, нестабільністю економічної та політичної ситуації в країні тощо. У таких умовах жодне підприємство не захищене від кризових ситуацій, що надалі за поганого управління може бути для підприємства фатальним. Тому існує проблема забезпечення фінансової стійкості за умов негативного впливу зовнішнього середовища, вміння швидко запобігати загрозам, а також пристосовуватися до умов, що позитивно впливають на діяльність підприємства, використовуючи його можливості.

В економічній науковій літературі питанням аналізу й діагностики, проблемам формування стратегії забезпечення фінансової стійкості підприємств та управління нею присвячені праці низки вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: І. Бланка, Є. Брігхем, Дж. Ван Хорна, А. Грачова, М. Заюкової, Н. Мамонтової, Т. Керанчука, М. Кизим, В. Ковальова, М. Крейніної, В. Плиси, І. Приймак, В. Радіонової, О. Редькін, Р. Сайфуліна, М. Федотової, Л. Шаблістої, А. Шеремета

та ін.

Сутність, специфіку завдань та інструментарій антикризового управління на рівні підприємств в умовах ринкової економіки обґрунтували відомі українські та зарубіжні вчені: Е. Альтман, І. Ансофф, І. Балабанов, С. Беляєв, О. Богданов, М. Брюховецька, А. Градов, С. Іванюта, М. Герасимчук, Є. Коротков, В. Крижанівський, Б. Кузін, Л. Лігоненко, Д. Майєрс, Є. Мінаєва, Ю. Пачковський, О. Пушкар, О. Редькін, Л. Ситник, Т. Таффлер, О. Терещенко, А. Чернявський та інші.

Все ж, незважаючи на значну кількість праць, присвячених проблемам оцінки та управління фінансовою стійкістю підприємств, практично відсутні системні наукові дослідження проблем антикризового управління фінансовою стійкістю суб'єктів господарювання.

В економічній літературі існують різні тлумачення фінансової стійкості підприємства. Так, Філімонов О.С. визначає фінансову стійкість, як стан підприємства, при якому розмір його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним [11, с. 344].

Кривицька О.Р. розглядає фінансову стабільність як результат формування достатнього для розвитку підприємства обсягу прибутку, що є визначальною ознакою його економічної незалежності [4, с. 138].

Грабовецький Б.Є. вважає, що «фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування» [2, с. 216].

Савицька Г.В. ж визначає фінансову стійкість підприємства як здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику. В даному визначенні чітко вказано, що фінансова стійкість підприємства гарантує його інвестиційну привабливість, яка в свою чергу має статус «гаранту» ефективного бізнесу [9].

Бланк І.А. головну суть фінансової стійкості визначає як характеристику стабільності фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів, які використовуються [1].

На думку Цал-Цалко Ю.С. «фінансова стійкість – це стан активів (пасивів) підприємства, що гарантує постійну платоспроможність» [12, с. 327].

Лахтіонова Л.А. дану категорію характеризує як динамічну інтегральну характеристику здатності системи трансформації ресурсів і ризиків повноцінно (з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком) виконувати свої функції, витримуючи вплив чинників зовнішнього і внутрішнього середовища [5].

Коробов М.Я. вважає, що фінансова стійкість – це стійкий фінансовий стан підприємства. Відповідно, для того, щоб виявити ступінь фінансової стійкості

підприємства необхідно проаналізувати всі показники його фінансового стану [3, с. 276].

Тютюнник Ю.М. визначає фінансову стійкість як здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику [10, с. 351].

На нашу думку, вдале визначення дає Мамонтова Н.А., яка стверджує, що фінансова стійкість – це такий стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення й оновлення виробництва, оскільки це визначення охоплює аналіз всіх сфер діяльності підприємства, що і включає в себе поняття «фінансова стійкість» [6, с. 8].

Отже, проведений аналіз дає змогу стверджувати, що сьогодні при трактуванні поняття «фінансова стійкість» використовується ряд концептуальних підходів:

1-й підхід: фінансова стійкість визначає фінансову безпеку підприємства, а також його фінансову незалежність від залучених джерел фінансування;

2-й підхід: фінансова стійкість підприємства – це здатність фінансової системи зберігати рух грошових коштів, незважаючи на зовнішні та внутрішні фактори, які на неї впливають;

3-й підхід: фінансова стійкість формується в процесі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства, є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, а отже є головним компонентом загальної економічної стійкості підприємства;

4-й підхід: фінансова стійкість підприємства – це здатність здійснювати господарську діяльність в умовах підприємницького ризику і мінливого середовища бізнесу з метою зміцнення конкурентних переваг організації з урахуванням інтересів суспільства і держави та максимізації добробуту власників;

5-й підхід: фінансова стійкість підприємства в довгостроковому плані характеризується співвідношенням його позикових та власних коштів. Сутність фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів [8, с. 92].

Дослідивши дану категорію, можна зробити висновок, що фінансова стійкість – це такий стан підприємства, за якого суб'єкт господарювання забезпечує достатню частку власного капіталу у складі джерел фінансування підприємства, тобто це здатність суб'єкта господарювання стабільно функціонувати та ефективно розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у мінливих умовах внутрішнього і зовнішнього середовища.

На фінансову стійкість підприємства впливає велика кількість різноманітних чинників, які найчастіше класифікують на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів впливу на підприємство

взагалі й фінансову стійкість зокрема належать: особливості стадії розвитку економіки країни; загальний фінансовий стан держави; рівень політичної стабільності в країні; державна економічна політика; державна фінансово-кредитна і податкова політика; загальні економічні умови ведення господарства; соціальна і екологічна ситуація в суспільстві; стабільність регулюючого законодавства; рівень інфляції в країні; рівень реальних доходів населення; становище підприємства на ринку товарів та послуг тощо [7, с. 219].

Але специфіка зовнішніх факторів полягає в тому, що підприємство не має можливості їх корегувати. Саме тому основний акцент в управлінні фінансовою стійкістю підприємства має бути спрямований на внутрішні фактори, тобто ті фактори, які повною

мірою залежать від самого підприємства. Визначальними внутрішніми факторами впливу є: асортимент продукції та його відповідність потребам ринку; галузева належність суб'єкта господарювання; розмір сплаченого статутного капіталу; розмір і структура витрат, їх динаміка у порівнянні з прибутком; стан майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси й резерви; рівень кваліфікації управлінського персоналу та ін.

З метою узагальнення існуючих факторів впливу на фінансову стійкість підприємства та для повного розуміння їх впливу, представимо повну існуючу класифікацію факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства (рис. 1).

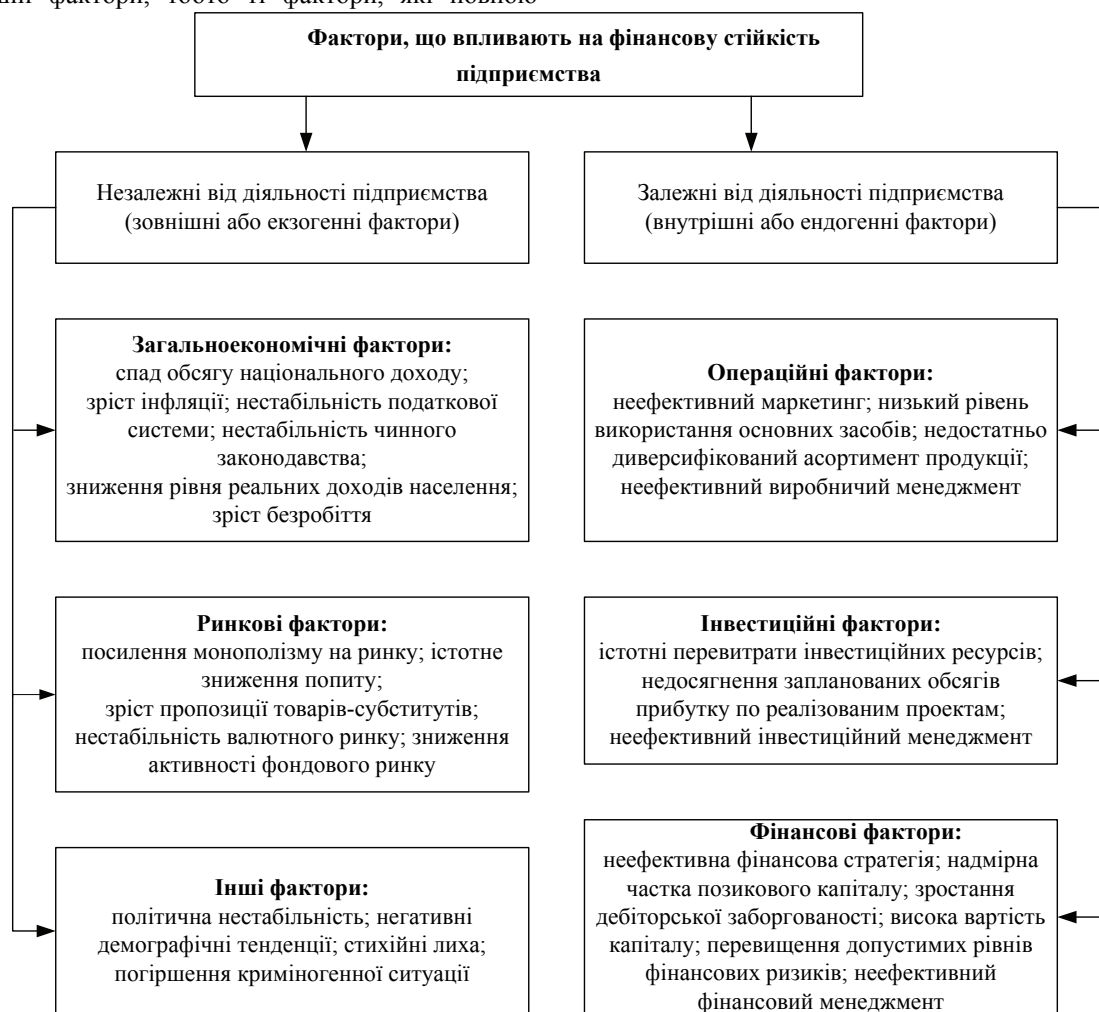

Рис. 1. Фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства

Водночас, усі вищеперераховані фактори можуть по-різному впливати на фінансову стійкість підприємства – одні можуть впливати позитивно, а інші – негативно, зумовлюючи виникнення кризових явищ, банкрутство і ліквідацію підприємства.

А тому, головними принципами забезпечення фінансової стійкості підприємства є: своєчасне та гнучке управління внутрішніми факторами його діяльності, активне реагування на зміни умов функціонування навколишнього середовища, розроблення та використання якісного інструментарію обґрунтування фінансових рішень в умовах невизначеності та кризи.

Акцентуючи увагу на руйнівній функції кризи,

пропонуємо сприймати кризу як процес, що гостро загрожує існуванню підприємства. Кризову ситуацію слід негайно долати, локалізувати наслідки методами антикризового управління, щоб зберегти передусім матеріальну основу для продовження господарсько-економічної діяльності при гострому дефіциті обігових коштів.

Отже, антикризове управління – це таке управління організацією, яке спроможне запобігти або пом'якшити кризові ситуації в процесі господарсько-економічної діяльності підприємства, а також підтримати функціонування підприємства в режимі виживання в період кризи та вивести її з такого стану з мініма-

льними втратами.

Взаємозв'язок аналізу фінансової стійкості підприємства та антикризового управління представлено на рис. 2.

Антикризове управління розглядається як комплекс профілактичних заходів, спрямованих на попередження кризи. Він включає: системний аналіз слабких та сильних сторін підприємства, виявлення можливостей та загроз; оцінювання ймовірності банкрутства, використовуючи ряд моделей; управління ризиками; розробка та впровадження системи попере-

дужувальних заходів. З іншої сторони, антикризове фінансове управління – це система управління, яка спрямована на виведення підприємства із фінансової кризи, у тому числі проведення реструктуризації та санації підприємства.

Таким чином, антикризове управління – це сукупність заходів, спрямована на запобігання і виведення об'єкта із кризового стану. Пошук шляхів виходу підприємства з фінансової кризи безпосередньо пов'язаний з виявленням і усуненням причин, що її зумовлюють.

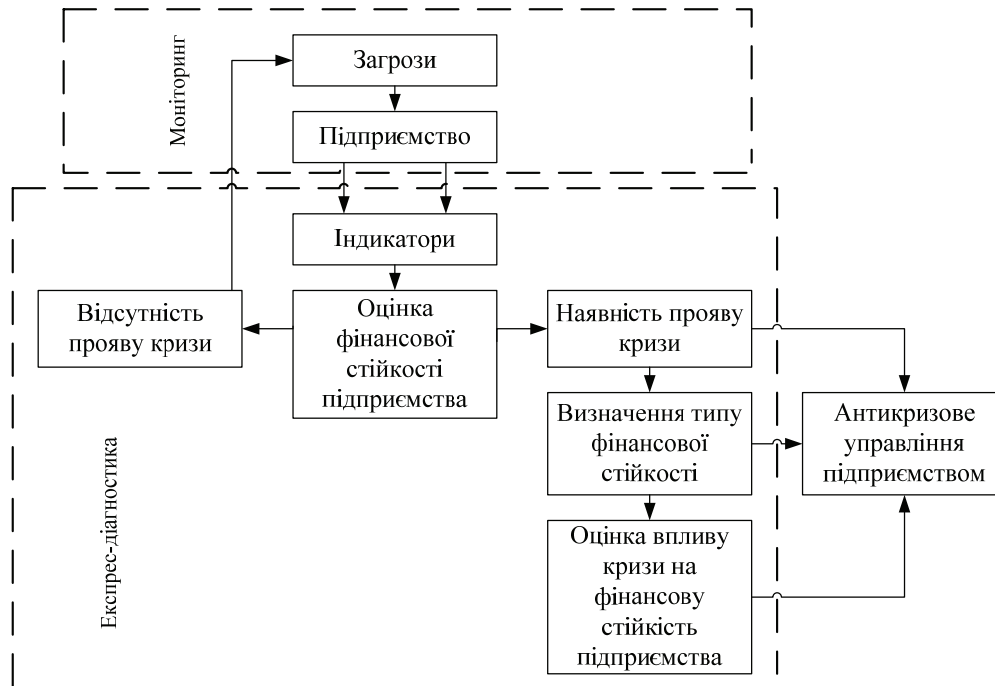

Рис. 2. Взаємозв'язок аналізу фінансової стійкості підприємства та антикризового управління

Для цього необхідно, в першу чергу, здійснити комплексний аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, виділити елементи, що впливають на підприємство, зібрати та проаналізувати інформацію про кожний елемент і на основі оцінки фактичного становища підприємства з'ясувати причини виникнення кризи.

Механізм антикризового управління традиційно представляється у вигляді послідовної сукупності етапів:

1. Діагностика поточного стану підприємства, яке потребує антикризового втручання.
2. Обґрунтування мети і завдань антикризового управління, спрямованого на подолання поточної нестабільної ситуації або запобігання її погіршенню у майбутньому.
3. Визначення об'єкта і суб'єкта антикризових втручань, а також часового фактору у вирішенні соціально-економічних проблем.
4. Діагностика ресурсних можливостей об'єкта антикризового управління з метою формування бажаного рівня ефективності господарських рішень.
5. Розроблення і реалізація антикризової програми підприємства, спрямованої на подолання проблем в умовах ресурсних і часових обмежень.
6. Формування пропозицій щодо запобігання кризовим явищам у майбутньому.

Таким чином, поетапність дій антикризового управління дасть можливість комплексно оцінити діяльність підприємства, дати об'єктивну оцінку його фінансового стану, а також можливість прийняти ефективні управлінські рішення щодо виведення підприємства з кризового стану та відновлення його фінансової стійкості.

ВИСНОВКИ

Отже, фінансова стійкість – одна з найважливіших характеристик оцінки фінансового стану підприємства, яка визначає ефективне фінансове управління підприємством; одна з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність операційного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, поставальників, власників.

Проте кожне підприємство функціонує у середовищі, яке постійно змінюється, тому дуже важливо аналізувати фактори, що впливають на його діяльність загалом, та на його фінансову стійкість зокрема, визначити силу їх впливу та заходи по нейтралізації. Для цього необхідно розробити інструментарій антикризового управління підприємством, орієнтуючись на нові цілі, залежно від його стану.

Список використаних джерел

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент [Текст]: учеб. пособ. / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2003. – 528 с.
2. Грабовецький Б.С. Економічний аналіз: навч. посіб. / Б.С. Грабовецький. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
3. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. / М. Я. Коробов. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. – 294 с.
4. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку / О.Р. Кривицька // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 138–143.
5. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання [Текст]: навч. посіб. / Л.А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2006. – 388 с.
6. Мамонтова Н.А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості): Автореф. дисерт. досл. екон. наук / Н.А. Мамонтова; Ін-т економік., прогнозув. НАН України. – К., 2006. – 16 с.
7. Оспіщев В.І. Класифікація чинників впливу на фінансову стійкість підприємств / В.І. Оспіщев, І.В. Нагорна // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2009. – Вип. 2. – С. 218–223.
8. Русіна Ю.О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що на неї впливають / Ю.О. Русіна, Ю.В. Полозук // Міжнародний науковий журнал (International scientific journal). – 2015. – № 2. – С. 91–94.
9. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст]: навч. посіб. / Г.В. Савицька. – 3-тє вид. виправл. і доп. – К.: Знання, 2007. – 943 с.
10. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Ю.М.Тютюнник. – К.: Знання, 2012. – 815с.
11. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств [Текст]: навч. посіб. / О.С. Філімоненков – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: МАУП, 2008. – 328 с.
12. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз [Текст]: навч. посіб. / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз, О.Г. Денисюк. – Житомир, 2009. – 504 с.